

Демонструйте впевненість

Військова відповідь Європи на провокації Путіна показує, що з обороною все гаразд. Але політично їй бракує впевненості.

Порушення російськими дронами та літаками повітряного простору східного флангу НАТО було в центрі бурхливого обговорення упродовж минулих тижнів. Раз у раз говорили про те, що своїми діями Путін прагне перевірити реакцію як НАТО, так і Європи. Одразу з'явилися вимоги поставити йому чіткий знак «стоп». Наступного разу Альянс повинен реагувати жорсткіше, адже збиття російських літаків стало б набагато більш рішучою відповіддю та дало б Москві недвозначний сигнал. Перш ніж обговорювати подальші кроки, варто з'ясувати, чи пройшов Альянс тест на адекватність реакції. Тут не все однозначно, адже у військовому плані НАТО успішно пройшло тест, а в політичному – лише на «задовільно». Провокації з боку Росії ніколи не становили реальної загрози для країн-членів Альянсу з військової точки зору, й завдяки адекватній реакції союзники дали зрозуміти Росії, що повітряний простір НАТО захищений. Поступок Росії не було, проте й ескалації конфлікту не відбулося. Натомість політично Європа значно менш упевнена в своїх силах. Деякі керівники та лідери думок піддалися безпідставній паніці, виявивши тим самим невпевненість.

Під час порушення повітряного простору російськими винищувачами військовий захист НАТО спрацював на відмінно. Літаки виявили, перехопили та вивели з повітряного простору НАТО. В аналіз загрози було включено озброєння російських винищувачів МіГ. Відповідно, супровід літаків у повітряному просторі визнали як цілком адекватну відповідь на наявний рівень загрози та реалізували. Загрозу виявлено – загрозу усунуто. У майбутньому НАТО може спокійно реагувати на можливі подальші «тести» з боку російських бойових літаків. Системи захисту працювали надійно, а такі операції значно більше навантажують не європейців, а й без того виснажені російські ВПС. Європейські ВПС мають перевагу не тільки в кількості, а й у більш сучасному оснащенні. Вони модернізують свої флоти та купують літаки останнього покоління, тоді як Росія змушена експлуатувати

переважно застарілі машини, які вже віджили своє.

Що стосується дронів, то деякі вдалося збити, а інші впали самі, коли у них закінчилося паливо. Військові НАТО, однак, працювали з класичними системами озброєння і їм довелося буквально стріляти з дорогих гармат по дешевих горобцях. Висновок один: НАТО готове до загроз класичного типу бойових літаків, але у випадку з дронами ще є над чим працювати. Ці ситуації демонструють нові виклики не тільки для захисту повітряного простору, але й для цивільної інфраструктури, як було нещодавно в аеропортах Копенгагена та Осло. Інвестиції в системи захисту, РЕБи та власні дрони мали б бути здійснені ще раніше, враховуючи досвід України, на який протягом кількох років звертали увагу країни Балтії. Варто зауважити, що є й покращення: ідею створення «стіни дронів», яку просуває Естонія, підтримала голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, і за сприяння й фінансування ЄС незабаром мають бути досягнуті конкретні результати. Європейські та українські технології, а також досвід української армії можуть швидко заповнити існуючі прогалини.

*Складається враження,
що скиглять саме
європейці, а Путін із
насолодою користується
результатами своїх
провокацій*

Але політичні реакції на порушення повітряного простору відрізняються від військових. Найкраще це ілюструє цитата міністра закордонних справ Польщі Радослава Сікорського. На позачерговому засіданні Ради Безпеки ООН, скликаному Естонією, він вельми різко заявив, що Росія не повинна «скигати» (to whine about it), якщо найближчим часом, після несанкціонованого вторгнення в повітряний простір НАТО, зіб'ють її літак або дрон. Але складається враження, що скиглять саме європейці, а Путін із насолодою користується результатами своїх провокацій.

Реакція країн-членів НАТО на політичному рівні, ймовірно, на руку російському лідеру. Доклавши мінімум зусиль, він зміг привернути до себе максимум уваги й спричинити бурхливу дипломатичну діяльність. У НАТО призначили консультації на підставі статті 4, що передбачає проведення таких консультацій у випадку загрози безпеці, територіальній цілісності або політичному суверенітету. Рада Безпеки ООН провела спеціальне засідання, щоб публічно засудити Росію. Європейська преса також підігріває страх перед можливим російським нападом.

Проаналізувавши реакції, можна зробити три висновки, і жоден із

них не є позитивним для Європи.

По-перше, Росія цілком може вказати на подвійні стандарти Європи й домінування західних інтересів у багатосторонніх інституціях. Така думка сподобається представникам країн поза межами Заходу. Саме на вимогу європейців було скликано екстрене засідання Ради Безпеки ООН через порушення повітряного простору, що тривало всього 12 хвилин, і для багатьох країн-членів ООН така реакція видається перебільшенням. Ба більше, кілька днів тому ізраїльські ВПС бомбардували цілі в Катарі, і ті самі захисники міжнародного права в кращому випадку мляво прокоментували ці події.

По-друге, політична реакція всередині Альянсу значною мірою не відповідає ситуації. Застосування статті 4 Північноатлантичного договору є серйозним кроком у межах інструментарію НАТО. Виникає питання, як повинен діяти Альянс у випадку ще більш серйозних інцидентів, які багато експертів вважають цілком можливими. Зважаючи на практику порушення повітряного простору, яку Росія застосовує вже багато років, механізм консультацій виглядає як невпевненість, а не свідчення рішучості. Це демонструє, що країни Східної Європи насамперед прагнуть забезпечити собі підтримку союзників, а надто США. Це ефект Трампа, результатом якого є якомога гучніше свистіння в лісі. З точки зору Росії все це свідчить про слабкість НАТО.

*Європа перебуває в
сильній позиції, але не діє
відповідно*

По-третє, ця реакція свідчить про те, що європейці не вірять у власні сили. Ми вже зазначали, що між силами Росії та силами європейських союзників по НАТО існує значний дисбаланс. Європа перебуває в сильній позиції, але не діє відповідно. Це була б хороша нагода продемонструвати власну спроможність до дій. Путін діє з позиції слабкості, проте досягає максимального політичного ефекту. Замість того, щоб дати чітко зрозуміти, що Росія з великими зусиллями збирає кілька літаків, аби здійснити дешеві провокації, які НАТО відбиває без особливих зусиль, з'являються натяки на загрозу, якої у військовому плані ніколи не існувало. Це підживлює російський наратив про слабкість Європи та впливає на публічний дискурс у Європі.

Європейським союзникам по НАТО варто впевненіше реагувати на

майбутні порушення повітряного простору, керуючись принципом «Мир через силу» (Peace through strength), а саме: з військової точки зору відповідати адекватно та оперативно, послідовно усувати виявлені слабкі місця в системі захисту від безпілотників, а на політичному рівні зберігати спокій, демонструвати розважливість і силу. І Росія, і громадськість мають розуміти, що НАТО послідовно захищає власний повітряний простір і що політика Росії, спрямована на провокації, не матиме результату. Таким чином можна буде позбавити російські провокації сенсу, зміцнити довіру населення до міці Альянсу і запобігти тому, що США під керівництвом Дональда Трампа стануть байдужими до європейських проблем. Якщо в результаті кожної російської провокації в НАТО проводитимуть консультації й президент змушений буде протистояти небезпеці, існує ризик, що про російського «вовка» попереджатимуть занадто часто, і Трамп може ігнорувати реальну небезпеку на європейському континенті. Багато європейських політиків наголошують: і Путін, і Трамп розуміють лише мову сили. У цій ситуації є гарна нагода продемонструвати справжню силу, поводячи себе впевнено та не впадаючи в паніку. Враховуючи, наскільки ефективною виявилася тактика Путіна, можна не сумніватися, що найближчим часом виникне чергова можливість відреагувати більш рішуче.

Переклад з німецької Ірини Савюк

Альтернативну точку зору на цю тему ви знайдете в статті Олесь Моїсеєнко "Беріть приклад із Туреччини"

Крістос Каціоуліс

Відень

Крістос Каціоуліс (Christos Katsioulis) керує Регіональним офісом "За співпрацю та мир" представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта (FES) у Відні. До того він працював в Лондоні, Афінах та Брюсселі, а також упродовж п'яти років був експертом з питань зовнішньої політики й політики безпеки відділу Аналізу міжнародної політики Фонду. Вивчав політологію та історію в університетах у Трірі та в Салоніках.

